

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

ASIA: Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi sekä laeiksi sosiaalihuoltolain ja varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta HE 159/2018 VP

VIITE: Vammaisjärjestöjen yhteinen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Ehdotus uudeksi vammaispalvelulaiksi on juuri nyt valiokuntakäsittelyssä eduskunnassa. Laki on erittäin hyvin valmisteltu. Me allekirjoittaneet vammaisjärjestöt haluamme vielä tässä vaiheessa lausua valiokunnalle. Yllätyimme, että vielä valiokuntavaiheessa on tuotu merkittäviä muutosesityksiä pitkään yhteistyössä valmisteltuun uudistukseen. Vetoamme teihin kansanedustajiin ja lausumme, että lakiesitys hyväksytään tällä hallituskaudella ja että se astuu voimaan nyt suunnitellussa aikataulussa.

Henkilökohtainen apu on tärkeä säilyttää sellaisena kuin se lakiesityksessä nyt on. Lain voimaantumisen jälkeen on tärkeä seurata ja varmistua, että vammaisten palvelut toteutuvat yhdenvertaisina. Me allekirjoittaneet vammaisjärjestöt haluamme lausua sosiaali- ja terveysvaliokunnalle yhteisen näkemyksemme lakiehdotuksesta.

1. Laki on vietävä päätökseen nykyisen eduskunnan aikana

Vammaispalvelulakien uudistus on vietävä päätökseen nykyisen eduskunnan aikana. Lakiuudistuksen viivästymisellä on inhimillinen hintansa. Palvelut vaativat kiireellistä kehittämistä. Palveluiden ohjauksen parantaminen on erittäin tärkeää, ja tähän tarpeeseen uusi laki vastaisi hyvin. Lakiuudistuksen lykkäytyminen olisi paha takaisku niin vammaisten oikeusturvalle kuin palveluillekin.

2. Henkilökohtaisen avun sisältöä ei saa muuttaa

Henkilökohtainen apu on useille vammaisille henkilöille kaikkein tärkein palvelumuoto. Se mahdollistaa muiden palveluiden käytön. Henkilökohtaisen avun tavoitteena on vammaisen itsemääräämisoikeuden toteutuminen ja päivittäisten tarpeiden, työn, opiskelun, asioinnin ja vapaa-ajan toimintoihin tarvittavan avun turvaaminen. Henkilökohtaisen avun ytimessä on vammaisen henkilön kyky määrittää oma avun tarve ja toteutustapa, mikä on ensisijaisen tärkeä, itsemääräämisoikeuden lähtökohta. Henkilökohtaisessa avussa vammaisen tekee omat itsenäiset päätöksensä ja vastaa päätöksistään. Samalla tulevat määritellyksi eri toimijoiden suhteet ja asema. Vammaisen henkilö vastaa valinnoistaan ja antamistaan ohjeista, avustaja vastaa omasta työstään annettujen ohjeiden puitteissa. Tällä mekanismilla avustajaresurssi ohjautuu optimaalisesti avun tarpeeseen ja vahvistaa aidosti vammaisen itsemääräämisoikeutta.

Henkilökohtaisen avun muuttaminen romuttaisi nykyisten noin 26 000 käyttäjän käyttämän henkilökohtaisen avun sisällön. Se muuttaisi nyt selkeitä toimijoiden rooleja ja vastuualueita.

Tällä tulisi olemaan myös merkittävät kielteiset vaikutukset nykyisten käyttäjien itsemääräämisoikeuteen. Siirtyisimme ajassa vuosikymmeniä taaksepäin. Tätä emme voi hyväksyä ja vetoamme, että eduskunta hyväksyy ehdotetun lain sellaisenaan. Uusi laki kehittää monella kriittisellä tavalla nykyistä henkilökohtaisen avun tilannetta.

Invalidiliitto oli sosiaali- ja terveysvaliokunnan kuultavana 17.1.2019 ja toi tilaisuudessa esiin tärkeitä perusteluja sille, että henkilökohtaista apua määrittävä voimavararajaus ja henkilökohtaisen avun käyttöön liittyvät kriteerit tulisi säilyttää sellaisena kuin ne lakiesityksessä tällä hetkellä ovat. Me allekirjoittaneet vammaisjärjestöt yhdyimme tähän näkemykseen.

3. Yhdenvertaisten palveluiden toteutumista on seurattava lain uudistumisen jälkeen

Lakiuudistus kehittäisi vammaisten henkilöiden saamia palveluita. Joissakin ulostuloissa on epäilty, että voimavarasäännös ja henkilökohtaisen avun käytön rajaaminen pääasiassa muuhun kuin hoivaan, hoitoon, valvontaan tai turvallisuuden takaamiseen rajoittaisi osan vammaisten palveluita. Tämä on kuitenkin huomioitu hallituksen esityksessä.

Lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan: *”Valmennus ja tuki voisi joissakin tilanteissa olla toisen henkilön antamaa aktiivista, ohjaavaa ja vastuun ottavaa tukea. Tältä osin palvelu poikkeaisi henkilökohtaisesta avusta, jossa vammaisen henkilö itse tai tuettuna määrittelee henkilökohtaisella avulla toteutettavaa toimintaa. Valmennuksen ja tuen tarkoituksena olisi tällöinkin vammaisen henkilön osallisuuden ja toimintakyvyn tukeminen henkilön omista tavoitteista ja toiveista lähtien. Sitä voitaisiin järjestää, jos henkilöllä ei joillakin elämänalueilla olisi edellytyksiä käyttää henkilökohtaista apua.”* (HE 159/2018 valmennuksen ja tuen 7 § 1 momentin 4 kohdan perustelut s. 121)

Ehdotamme parlamentaarista seurantatyöryhmää, jonka yksi tehtävä olisi seurata valmennuksen ja tuen sekä henkilökohtaisen avun kehittymistä uusissa toimintarakenteissa. Lisäksi tulee arvioida uudistuksen vaikutuksia ja varmistaa, että vammaisten palvelut toteutuvat yhdenvertaisina.

Helsingissä 23. tammikuuta 2019

Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijien Liitto ry
Kynnys ry
Lihastautiliitto ry
Neuroliitto ry
Näkövammaisten liitto ry
Rusetti – Vammaisten naisten valtakunnallinen yhdistys ry
Selkäydinvammaiset Akson ry
Suomen CP-liitto ry
Suomen Polioliitto ry

Lisätiedot: Erja Pentti, puheenjohtaja, Heta – Henkilökohtaisten Avustajien Työntekijien Liitto ry
erja.pentti@heta-liitto.fi, puh. 050 4700 125